

Alkotmánybíróság részére

Gyulai Törvényszék
útján

Tárgy: Alkotmányjogi panasz iránti indítvány

Gyulai Törvényszék 11.	
Postán, faxon, e-mailben, átadókönyvvel érkezett személyesen behozva, gyűjtőszekrényből kivétel	
Érkezett:	2015 MÁJ 20.
Példány:.....1.....	Melléklet:.....2 meghozt + 6 db
Az ügyirat száma 14. B. 116/2011.	

Tisztelt Alkotmánybíróság!

[redacted]
szám alatti lakosok) – mellékelten csatolt meghatalmazással igazolt – jogi képviselőnk útján az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés d) pontja, valamint az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (ABtv.) 27. §-a alapján

alkotmányjogi panasszal

élünk a Kúria Bhar.III.1.659/2014/19. számú ítélete ellen.

Álláspontunk szerint

- a vádlottak személyének kiválasztása sérti a törvény előtti egyenlőség elvét, és az Alaptörvény Szabadság és felelősség fejezet XV. cikk (1) bekezdésébe ütközik.

- azzal, hogy [redacted] esetében a vádemelés előtt nem került sor a nyomozási bíró döntésének beszerzésére, elvonták törvényes bírójától, ami az Alaptörvény Szabadság és felelősség fejezet XXVIII. cikk (1) bekezdését sérti.

- a nyomozási bíró döntése beszerzésének elmaradása miatt nem volt az ügyben törvényes vád, ami az Alaptörvény Szabadság és felelősség fejezet XXVIII. cikk (1) bekezdését sérti.

- a személyi szabadság megsértésének megállapítása a nullum crimen sine lege elvét sérti, és az Alaptörvény Szabadság és felelősség fejezet XXVIII. cikk (4) bekezdésébe, valamint az I. cikk (3) bekezdésébe ütközik.

- az ítélet foglalkozástól eltiltásra vonatkozó rendelkezése sérti a nulla poena sine lege elvét, valamint a tulajdonhoz való jogot, és az Alaptörvény Szabadság és felelősség

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG	
Ügyszám:	14/1612-0/2015
Érkezett:	2015 JÚN 03.
Példány:	1
Melléklet:	2 mk + 5 + 10 db
Kezelőiroda:	H

fejezet XXVIII. cikk (4) bekezdésébe, a XIII. cikk (1) bekezdésébe, és az I. cikk (3) bekezdésébe ütközik.

- az ítélet bünyügi költség viselésére vonatkozó rendelkezése a tulajdonhoz való jogot való jogot sérti, és az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdésébe ütközik.

Kérjük ezért a T. Alkotmánybíróságot, hogy a Kúria Bhar.III.1.659/2014/19. számú ítéletét semmisítse meg.

Indokolás

I.

Tényállás

2005. április 10-én [redacted] egy magánházban [redacted] részvételével üzleti megbeszélésre került sor. A megbeszélésen jelen volt [redacted]

édesapja.

A megbeszélés apropója az volt, hogy a hitelezők tudomására jutott Jaszenovits Iván fizetésektelensége, és ennek a helyzetnek a kezelésére kívántak közösen megoldást keresni.

[redacted] 2005. április 10-i bejelentése alapján személyi szabadság megsértése gyanúja miatt ismeretlen tettes ellen eljárás indult a Bajai Rendőrkapitányságon.

Kihallgatásakor [redacted] úgy nyilatkozott, hogy szabad akaratából maradt a házban, őt személyi szabadságában senki nem korlátozta.

Az ezt követően megindult polgári perekben, [redacted] által kezdeményezett büntető- és más hatósági eljárásokban sem hivatkozott arra soha [redacted] hogy őt azon a napon személyi szabadságában korlátozták volna, őt fenyegetés érte volna, vagy elrabolták volna.

2006. október 25-én juttatta el [redacted] a Nemzeti Nyomozó Irodához azt a nyilatkozatot, ami alapján a Kecskeméti Nyomozó Ügyészség előtt Ny.63/2007 számon emberrablás bűntette miatt eljárás indult [redacted] ellen.

[redacted] § [redacted] közölte, hogy a házat addig nem hagyhatja el, amíg a [redacted] által készített üzletrész átruházási szerződést nem írja alá és az aláírás megtagadása esetére [redacted] és családja likvidálását helyezte kilátásba; [redacted]

2007. május 24-én a Kecskeméti Nyomozó Ügyészség gyanúsítottként hallgatta ki [redacted] a Btk. 175/A. § (1) bekezdésébe ütköző emberrablás gyanúja miatt.

2007. június 20-án [redacted] is meggyanúsította a Kecskeméti Nyomozó Ügyészség emberrablás büntetével.

2008. január 31-én a Kecskeméti Nyomozó Ügyészség [redacted] szemben megszüntette a nyomozást.

2008. május 7-én a Bács-Kiskun Megyei Főügyészség vádat emelt [redacted] ellen a Btk. 175/A. § (1) bekezdésébe ütköző emberrablás buntette miatt.

2008. július 31-én a Legfőbb Ügyészség a korábbi ügyészi határozatok hatályon kívül helyezése mellett a Bács-Kiskun Megyei Főügyészséget [redacted] szemben vádemelésre hívta fel.

2009. március 11-én a Bács-Kiskun Megyei Főügyészség B.2386/2007/37. számú vádiratával [redacted] vádlottal szemben bűnsegédként elkövetett emberrablás miatt emelt vádat.

2010. május 4-én kelt, 12.B.135/2009/53. számú ítéletével a Békés Megyei Bíróság bűnösnek mondta ki [redacted] I. r. vádlottat emberrablás büntetében és ezért 2 évi börtönbüntetésre ítélte, melynek végrehajtását 4 évi próbaidőre felfüggesztette. Az elsőfokú bíróság [redacted] bűnsegédként elkövetett emberrablás büntetében mondta ki bűnösnek és 1 évi börtönbüntetésre ítélte, melynek végrehajtását 3 évi próbaidőre felfüggesztette.

2011. január 24-én kelt Bf.II.545/2010/26. számú végzésével a Debreceni Ítéltábla az elsőfokú ítéletet hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására utasította.

2013. július 18-án a Gyulai Törvényszék 14.B.116/2011/492. számú ítéletével bűnösnek mondta ki [redacted]

- önbíráskodás büntetének kísérletében,
- személyi szabadság megsértése büntetében, és 2 évi börtönbüntetésre ítélte, melynek végrehajtását 5 év próbaidőre felfüggesztette.

Bűnösnek mondta ki [redacted]

- bűnsegédként elkövetett önbíráskodás büntetében,
- bűnsegédként elkövetett önbíráskodás büntetének kísérletében, és 1 év 6 hónap börtönbüntetésre ítélte, melynek végrehajtását 3 év próbaidőre felfüggesztette.

Bűnösnek mondta ki [redacted] személyi szabadság megsértése büntetében, és ezért 99.000,- Ft pénzbüntetésre ítélte.

2014. június 18-án a Debreceni Ítéltábla Bf.II.899/2013/21. számú ítéletével az elsőfokú ítéletet megváltoztatta, és

- [redacted] a személyi szabadság megsértésének büntette,
- [redacted] a bűnsegédként elkövetett önbíráskodás büntetének kísérlete,
- [redacted] személyi szabadság megsértése büntette miatt emelt vád alól felmentette.

██████████ tekintetében a próbaidő tartamát 2 évre, ██████████ szabadságvesztését 1 évre, a próbaidő tartamát 2 évre enyhítette, és mindkét vádlottat előzetes mentesítésben részesítette.

2015. február 17-én a harmadfokon eljáró Kúria Bhar.III.1.659/2014/19. számú ítéletével a másodfokú ítéletet megváltoztatta és bűnösnek mondta ki

██████████ személyi szabadság megsértése büntetében is,
██████████ bűnsegédként elkövetett önbíráskodás büntetének kísérletében is,
██████████ személyi szabadság megsértése büntetében.

██████████ főbüntetését helybenhagyta, ugyanakkor mindkettőjüket 2 évi egyetemi jogi végzettséghez kötött foglalkozástól eltiltásra is ítélte, valamint mindkettőjük vonatkozásában mellőzte az előzetes mentesítést. ██████████ 99.000,- Ft pénzbüntetésre ítélte.

Végül, úgy rendelkezett a Kúria, hogy az eljárás során felmerült bűnügyi költségből ██████████ egyetemlegesen 226.548,- Ft megfizetésére kötelesek.

II.

Az ABtv. 27. § értelmében „Az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés d) pontja alapján alaptörvény-ellenes bírói döntéssel szemben az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet alkotmányjogi panasszal fordulhat az Alkotmánybírósághoz, ha az ügy érdemében hozott döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés

a) az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sérti, és
b) az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.”

II.1. Egyedi ügyben érintettség

A büntetőeljárásnak ██████████ II. r. vádlottja volt. A vád tárgyává tett cselekmény jogi minősítése, a büntetőjogi felelősség megállapítása, a velük szemben kiszabott büntetés, illetve a bűnügyi költség viselésére kötelezés mindkettőjüket személyükben érinti.

II.2. Az ügy érdemében hozott döntés

A büntetőjogi felelősség megállapítása és a büntetés kiszabása nyilvánvalóan a büntetőügy érdemét képezi, míg a bűnügyi költségviselés ugyan járulékos kérdés, de arról az eljárást befejező harmadfokú ítéletben rendelkezett a Kúria.

II.3. Jogorvoslati lehetőség kimerítése

Az indítványozók az ügyben minden rendelkezésre álló jogorvoslatot igénybe vettek, a harmadfokú ítélet ellen további jogorvoslatnak nincsen helye.

A Be. 3. § (4) bekezdése értelmében a Kúria határozatai ellen rendes jogorvoslatnak nincsen helye. A konkrét ügyben pedig rendkívüli jogorvoslatnak sem, mivel a Be. 416. § (4) bekezdés a) pontja szerint nincs helye felülvizsgálatnak a Be. 416. § (1) bekezdés a) és b) pontja esetében, ha az ügyben harmadfokú bíróság hozott ügydöntő határozatot.

II.4. A harmadfokú ítélet kézbesítése 2015. március 23-án történt meg, így a 60 napos határidő megtartott.

III.

Alaptörvényben biztosított jogok megsértése

III.1. A vádlottak személyének kiválasztása sérti a törvény előtti egyenlőség elvét

Az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdése értelmében „*A törvény előtt mindenki egyenlő.*”

A törvény előtti egyenlőség a büntető eljárásjogban a legalitás és az officialitás elvén keresztül érvényesül. Amennyiben tehát a hatóságok bűncselekmény elkövetésének gyanúját észlelik, függetlenül attól, hogy ki az érintett személy, hivatalból el kell, hogy járjanak a hatóságok. Azaz, meg kell indítaniuk a büntetőeljárást, az ügyészségnek pedig vádat kell emelnie.

A vád szerint [REDACTED] az önbíráskodás bűnsegédje.

A vád egy dolgot ró fel Szkárosi Gabriellának, hogy „*elkészítette Hamháberék számítógépén az üzletrész átruházási szerződéseket*”.

Ha azonban a szerződés írását bűnsegédi magatartásnak tekintjük, akkor bűnsegéd [REDACTED] is, aki a szerződés megírásához a lánya számítógépét rendelkezésre bocsátotta, vagy [REDACTED] ügyvéd is, aki egy-egy szerződési formula megszövegezésében segített vagy éppen kiszámolta, hogy lehetne az üzletrészeket matematikailag szétosztani. A többi hitelező magatartása pedig felbujtás, hisz ő miattuk történt a dokumentumok szerkesztése, és kifejezetten kérték [REDACTED] segítségét.

A Főügyészség azonban más vonatkozásban is meg nem engedhető diszkréciót gyakorolt a vádlotti kör meghatározásakor.

[REDACTED] is teljesen másként adta elő az eseményeket 2005-ben, illetve 2007-ben. Előbbi esetben, a csalás miatt folyó eljárásban semmiféle bűncselekményről nem tettek említést, 2007-ben már fenyvegetésről beszélnek.

Amennyiben a vádirat a valós eseményeket tartalmazza, [REDACTED] terhére több bűncselekmény gyanúja is felmerül.

Hamis tanúzás

Amennyiben [REDACTED] az emberrablási ügyben benyújtott vádiratnak megfelelő magatartást tanúsítottak, erről [REDACTED] tudnia kellett, ezt azonban a 2005. május 6-i és 2007. április 3-i tanúvallomásaiban nem említette. Ezzel az ügy lényeges körülményére valótlan vallomást tett, illetve valót elhallgatott. E tekintetben az is

lényegtelen, hogy a való elmondása esetén saját magát bűncselekménnyel vádolta volna, hiszen a vallomásokat a megfelelő figyelmeztetéseket követően tette és nem élt mentességi jogával. (BJD 3951.)

Emberrablás

2007. május 3-án és 2008. január 10-én tett vallomása szerint jelen volt a és társai elleni vád szerinti cselekmények elkövetésénél („a történeteknek csendes szemlélője voltam” (2007. május 3-i vallomás 3. és 5. o.), „fültanúja voltam annak, amikor az ne veszítse szem elől, menjen vele mindenhova” (2007. augusztus 3-i vallomás 4. o.), „hallottam, hogy ővele beszél, ugyanis ordítottak egymással, ekkor a fenyegetés elhangzott a irányba is” (2008. január 10-i szembesítés 6. o.)), és azokból az adott pillanatban, az ő megítélése szerint hasznot húzott. Ő is tulajdonosa lett a -nek. („Igaz, hogy én is aláírtam a szerződést”. (2007. május 3-i vallomás 5. o.)

Az emberrablási ügy vádlottjai tehát az ő jelenlétében, az ő tudtával, az ő számára is érvényesítették mindazt, amit saját maguk számára. Ez akaratával nem ellenkezett, hiszen az ellen semmit nem tett, sőt tevőlegesen is segített, amikor a kocsijával szállította, miközben a vád szerint fogva tartotta a sértettet. Így részben szándékerősítő jelenléte és támogató, helyeslő együttműködése pszichikai bűnsegédi magatartásként értékelhető, míg kocsijának rendelkezésre bocsátása és a vezetés fizikai bűnsegédi magatartás.

Segítségnyújtás elmulasztása

A Főügyészség kettős mércét alkalmazott: ha cselekvőségét kell vizsgálni, akkor nincs az életre vagy a testi épségre közvetlen veszély 2005. április 10-én a , ami viszont nem akadályozta meg a Főügyészséget abban, hogy az ugyanott és ugyanakkor történtek miatt olyan bűncselekmény miatt emeljen vádat ellen, aminek tényállási eleme az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés.

Ez a logikai ellentmondás csak két módon oldható fel: vagy nincs közvetlen veszély, de akkor emberrablás sincs, vagyis az ellen emelt vád megalapozatlan, vagy van emberrablás, de akkor büntetőjogi felelőssége is megáll.

Hamis vád

2005. május 6-án és 2005. október 7-én úgy nyilatkozott, hogy „minket megtévesztett, becsapott”. (2005. május 6-i vallomás 5. o.) a család bűncselekményével hamisan megvádolta, melyet implicite maga is elismert, amikor úgy nyilatkozott, hogy „Utólag végiggondolva ezt az egész ügyet, az az volt a szándéka, hogy az elvegye a cégeit, amit végül meg is tett”. (2007. április 3-i vallomás 2. o.)

A Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság Gazdaságvédelmi Osztálya 43/2005. bü. számon büntetőeljárást indított a Btk. 318. § (1) bekezdésébe ütköző és a (6) bekezdés a) pontja szerint minősülő család büntettének gyanúja miatt.

Ha a vádiratban foglaltakat valóban fogadjuk el, akkor a fenti összefüggéseket valamennyi jelenlévő személy vonatkozásában vizsgálni kellett volna, a legalitás és az officialitás elve ugyanis nem engedi, hogy a nyomozó hatóság vagy a vádhatóság a lehetséges elkövetők közül tetszése szerint emeljen ki egyes személyeket.

A Főügyészség akkor lett volna következetes, ha elrendelte volna a nyomozást a [REDACTED] sérelmére elkövetett hamis vád és a Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság előtt csalás miatt folyamatban volt büntetőeljárásban elkövetett hamis tanúzás miatt.

Végül, ha [REDACTED] már délután arról volt tudomása, hogy [REDACTED] házában, és ennek ellenére sem tettek semmit, nem értesítették a rendőrséget, akkor terhükre is felvethető a segítségnyújtás elmulasztása.

III.2. [REDACTED] elvonták a törvényes bírótól, ezáltal sérült a független és pártatlan bírósághoz való joga

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése értelmében „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

Az Alaptörvény e rendelkezése az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikk (1) bekezdésének felel meg.

A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény 8. § (1) bekezdése értelmében senki sem vonható el törvényes bírójától.

Ahogy arra a tényállás körében is utaltunk, 2008. január 31-én kelt határozatával a Kecskeméti Nyomozó Ügyészség a [REDACTED] ellen folytatott nyomozást a Be. 190. § (1) bekezdés b) pontja alapján megszüntette.

A határozat indoklása szerint „a tanúvallomások [REDACTED] szerepét illetően egymással ellentmondásban vannak, mely ellentmondások feloldása sem szembesítések foganatosításával, sem egyéb nyomozati cselekmények útján nem vezetett eredményre”.

„a nyomozás során nem merült fel gyanúsított tagadása mellett, azzal szemben álló, a sértett nyilatkozatát alátámasztó olyan objektív bizonyíték, amely kétséget kizáróan igazolná a feljelentésben szereplő cselekmény [REDACTED] általi elkövetését az abban szereplő módon és körülmények között”. (2. o.)

2008. február 8-án [REDACTED] panasszal élt a határozat ellen és a büntetőeljárásnak a Be. 190. § (1) bekezdés a) pontja alapján, azaz bűncselekmény hiányában való megszüntetését kérte.

2008. február 20-án kelt határozatával a Bács-Kiskun Megyei Főügyészség a panaszt elutasította.

2008. március 10-én [REDACTED] a Legfőbb Ügyészséghez fordult.

2008. április 14-én kelt levelében a Legfőbb Ügyészség Nyomozás Felügyeleti és Vadelőkészítési Főosztálya a Bács-Kiskun Megyei Főügyészség alap és panaszt elbíráló határozatát is a jogszabályi előírásoknak megfelelőnek ítélte.

„A megszüntető határozat indoklási része tartalmazza a vonatkozó bizonyítékok felsorolását és értékelését. A Bács-Kiskun Megyei Főügyészség a panaszt elbíráló érdemi döntése indoklási részében a beszerzett bizonyítékok számbavétele mellett - (tényállásszerűnek ítélve a tevőlegességet) a nyomozás megszüntetésének jogcímére vonatkozó álláspontját is közölte, amikor akként fogalmazott, hogy helyállónak itéli a Nyomozó Ügyészségnek a bizonyítékok értékelése körében tett következtetéseit” - érvelt a Legfőbb Ügyészség.

Az a felemás helyzet állt tehát elő, hogy míg [REDACTED] szemben, akit állítólag [REDACTED] bízott meg azzal, hogy [REDACTED] s [REDACTED] személyi szabadságát korlátozza, az ügyészség megszüntette az eljárást, addig [REDACTED] állítólagos megbízóval szemben vádat emelt, úgy, hogy a vádemelés (egyébként is hiányzó) tényalapját éppen a megszüntető határozat üresítette ki.

Ennek alapján a Legfőbb Ügyészséghez fordultunk, kiemelve, hogy ha [REDACTED] vonatkozásában az az ügyészség álláspontja, hogy bűncselekmény nem történt, akkor [REDACTED] esetében is kizárólag ez a következtetés vonható le, azaz a vádat ejteni kell.

Az ügyben azonban nem ez történt, ellenkezőleg, 2008. július 31-én a Legfőbb Ügyészség Nyomozás Felügyeleti és Vadelőkészítési Főosztálya, éppen az a Főosztály, amely négy hónappal korábban azonos tényállás mellett a nyomozást megszüntető határozatot kifogástalannak találta, a Bács-Kiskun Megyei Főügyészséget [REDACTED] szemben vádemelésre hívta fel.

A Be. 191. § (1) bekezdése alapján a nyomozás megszüntetése – ha e törvény kivételt nem tesz – nem akadályozza annak, hogy ugyanabban az ügyben utóbb az eljárást folytassák.

Ilyen kivételt fogalmaz meg a Be. 191. § (3) bekezdése, mely szerint „ha a nyomozás megszüntetése ellen nem éltek panasszal, illetve az ügyész vagy a felettes ügyész nem rendelte el a nyomozás folytatását, utóbb azt csak a bíróság rendelheti el az ellen, akivel szemben a nyomozást korábban megszüntették”.

„Garanciális jelentősége van annak, ha nyomozás megszüntetése ellen senki nem él jogorvoslattal, vagy az eredménytelen volt, utóbb csak a nyomozási bíró rendelheti el a nyomozás folytatását”. (Holé-Kadlót-Erdei: A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény magyarázata III. kötet, Magyar Hivatalos Közlönykiadó 99. o.)

„Ha a nyomozás megszüntetése után ... az eljárás folytatását megalapozó újabb bizonyíték merült fel a gyanúsítottal szemben, vagy az állapítható meg, hogy a nyomozást megalapozatlanul, vagy törvénysértő módon szüntették meg, az eljárás folytatása iránt indítványt nyújt be a nyomozási bíróhoz (LÜE.311.).” (Berkes: Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára I., HVG Orac, Budapest, 2004, 545. o.)

Az eljárás folytatásának tehát konjunktív feltételei vannak, melyekből a jelen esetben egy sem teljesült.

a) Az új bizonyítási eszközt, mint folytatási okot említi a jogirodalom is. „*A nyomozást folytatni lehet, ha az ügyben újabb bizonyítási eszközök kerülnek elő, újabb adatok válnak ismertté*”. (Holé-Kadlót-Erdei: A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény magyarázata III. kötet, Magyar Hivatalos Közlönykiadó 99. o.)

Az eljárás folytatását megalapozó újabb bizonyíték azonban nem merült fel. 2008. április 14. és július 31. között ugyanis semmilyen nyomozati cselekményt nem teljesített a hatóság. Egyetlen dolog történt, a vádirat benyújtása [REDACTED] szemben.

A Legfőbb Ügyészség 2008. július 31-én kelt határozatából expressis verbis ki is derül, hogy a jelen ügyben új bizonyítékról nem volt szó. A Legfőbb Ügyészség ugyanis a bizonyítékoknak „*az eljárt ügyészi szervekétől eltérő mérlegelése alapján*” (2. o.) hozta meg döntését.

A Legfőbb Ügyészség határozata és a vádemelés jogszerűségének megítéléséhez ugyanakkor az is hozzátartozik, hogy az ügyben nem hogy terhelő bizonyíték nem merült fel [REDACTED] szemben, ellenkezőleg, a szembesítések mentő bizonyítékot szolgáltatottak.

[REDACTED] a feljelentő nem vállalta a szembesítést.

[REDACTED] „*a mozgásában nem korlátozta*”. (2. o.) [REDACTED] fellépése [REDACTED] szerint sem ijesztő, sem fenyegető nem volt. (3. o.)

Azt is elismerte, hogy „*azt a személyt azonban [REDACTED] nem nevezte meg, hogy ki lehetett az a férfi, és [REDACTED] gyanúsított szerepéről konkrétumokat sem mondott*”. (3. o.)

[REDACTED] szembesítésen már arra sem emlékezett, hogy volt-e ott harmadik személy, [REDACTED] pedig fel sem ismerte. Azt is elképzelhetőnek tartotta, hogy nem [REDACTED] volt ott. (3. o.)

b) Azt, hogy a nyomozás megszüntetésére nem törvénysértő módon került sor, két ügyészség is megerősítette. Elsőként, a Bács-Kiskun Megyei Főügyészség a panaszt elutasító határozatában. Másrészt, maga a Legfőbb Ügyészség is, amikor a megyei főügyészség határozatának semminemű megváltoztatására nem látott alapot.

c) Végül, feltéve, de nem megengedve, hogy a fenti két ok valamelyike fennállt volna, az ügyészségnek akkor is a nyomozási bíróhoz kellett volna indítványt benyújtania, ahogy azt magának a Legfőbb Ügyészségnek a hivatkozott emlékeztetője is rögzíti.

Ahogy az a fenti kronologikus ismertetésből egyértelműen kiderül, sem a Bács-Kiskun Megyei Főügyészség, sem a Legfőbb Ügyészség nem rendelte el a nyomozás folytatását, ebből viszont az következik, hogy a Legfőbb Ügyészség 2008. július 31-én nem hívhatta volna fel a Bács-Kiskun Megyei Főügyészséget vádemelésre.

Ahogy azt a Debreceni Ítéltábla Bf.II.545/2010/26. számú végzése is megállapította, „ha további nyomozati cselekmény szükségessége merül fel – mint jelen ügyben is történt – nélkülözhetetlen a nyomozási bíró döntése”. (végzés 4. o.)

szembeni további eljárásra tehát kizárólag a nyomozási bíró döntése alapján kerülhetett volna sor. Mivel nyomozási bírói döntés nem született, szemben a nyomozás folytatása és a vádemelés is jogszerűtlenül történt.

Törvényes vád hiányában az eljárást meg kellett volna szüntetni, ezt az eljárásjogi következményt azonban a Kúria sem vonta le.

III.3. A törvényes vád hiánya szemben

Ha viszont szemben törvénysértő volt a vádemelés, akkor törvénysértő volt az erre a vádemelésre figyelemmel szembeni vádmódosítás is.

Ez különösen igaz esetében, akit a által elkövetett bűncselekmény vonatkozásában felbujtással vádolt az ügyészség. Ha azonban a tettessel szemben nincs törvényes vád, akkor nem lehet törvényes a vád a felbujtóval szemben sem.

Törvényes vád hiányában az eljárást meg kellett volna szüntetni, ezt az eljárásjogi következményt azonban a Kúria sem vonta le.

III.4. Személyi szabadság megsértése megállapítása és ennek összefüggése a nullum crimen sine lege elvével

A vádirati tényállás alapján is teljesen egyértelmű volt, hogy a vád történeti tényállása nem minősülhet emberrablásnak. Ezt bizonyítja az is, hogy az alapeljárásban másodfokon a Debreceni Fellebbviteli Főügyészség már nem is indítványozta emberrablás megállapítását.

A vádirat a személyi szabadság megsértésével kapcsolatban a következőket tartalmazta:

„ekkor közölte azt is sértettel, hogy a házat addig nem hagyhatja el, amíg a tartozást valamilyen formában nem rendezi, és az új szerződések meg nem születnek”. (vádirat 2. o.)

2. „Ennek nyomtatékosítása érdekében megbízta (I. r. vádlott) a jelenlévő vádlottat azzal, hogy sértettet ne tévessze egy percre sem szem elől”. (2. o.)

3. „A szintén jelenlévő a sértettet elkísérte a kulcsaiért, majd a irodájához az iratokért”. (3. o.)

4. „Ugyanakkor azt is közölte vele, hogy egyedül nem mehet sehová, őt vádlott el fogja kísélni, amitől a sértettben a fogvatartottság érzése alakult ki. Menet közben vádlott is a sértett értésére adta, hogy őt mindenhová elkíséri, egyedül sehová nem mehet és ne próbálkozzon semmivel, mert nem viccel. A körülmények és a kijelentés a sértettben félelmet keltett”. (3. bekezdés)

5. ██████████ lakásban „folyamatosan szemmel tartotta, majd a ██████████ rodájához kísérte az iratokért, ahol szintén folyamatosan a nyomában volt”. (3. o.)

Az eljárás során többször kifejtettük, hogy a vádban körülírt magatartások nem alkalmasak a személyi szabadság megsértése megállapítására.

A személyi szabadság megsértésének védett jogi tárgya a mozgási, helyváltoztatási és a tartózkodási hely szabad megválasztásának a szabadsága.

A személyi szabadság megsértésének elkövetési magatartása minden olyan cselekmény, amely alkalmas lehet arra, hogy a sértettet megfosssa a személyi szabadságától, a mozgási, a helyváltoztatási és a tartózkodási hely szabad megválasztásának a lehetőségétől.

A személyi szabadság megsértése elkövetési magatartásának **objektíve alkalmasnak kell lennie** arra, hogy mást a mozgási, a tartózkodási hely megválasztásának a lehetőségében akadályozzon vagy meggátoljon.¹

„A személyi szabadságtól való megfosztottság olyan helyzet, amelyben a sértett nem képes a helyét megváltoztatni ... A személyi szabadságtól meg van fosztva az is, aki egy bizonyos körülhatárolt helyet nem tud elhagyni. ... Nem minősül azonban megfosztásnak a személyi szabadság pusztá korlátozása”²

A vád szerinti közlés nem tényállásszerű magatartás.

A szemmel tartás sem eredményezi a mozgási szabadságtól való megfosztást.

Az elkísérés szintén nem tekinthető a helyváltoztatási képességtől való megfosztásnak.

A vád a fogva tartottság érzésével operál. Ha azonban ██████████ objektíve nem volt fogva, irreleváns, hogy szubjektíve fogva érezte-e magát. A tényállás tárgyi oldali elemének hiányát szubjektív képzetek nem pótolhatják.

Ahogy arra a Debreceni Ítéltábla Bf.II.899/2013/21. számú ítéletében is utalt, a bírói gyakorlatban leggyakoribb a sértettnek a jogszabály ellenes elfogása, letartóztatása, valamely meghatározott helyen való visszatartása, tartózkodási helyének elhagyására való kényszerítése, lefogása, lekötözése, helyiségben tartózkodó sértettre az ajtó rázárása, a sértett átölelve tartása. A bírói gyakorlat megállapítja a személyi szabadság megsértésének büntetetté abban az esetben is, ha a terhelt egyszerűen a sértett elé áll azért, hogy annak továbbhaladását szándékosan megakadályozza. (27. o.)

Mindezt a történeti tényállással összevetve megállapította a Debreceni Ítéltábla, hogy „a III. r. vádlott ██████████ sértettet fizikailag nem akadályozta a mozgásában, helyváltoztatási szabadságában. A tényállás lényege szerint őt elkísérte a lakásába és a ██████████

¹ Rabóczki (szerk.): Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára I. kötet, HVGORac, 465-466. o.

² Gellér-Hollán-Kis: A Büntető törvénykönyv magyarázata, II. kötet, Különös rész, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2008, 582. o.

is. ... Az Ítéletábrla álláspontja szerint az I. r. és a III. r. vádlottak cselekményeit összefüggéseiben vizsgálva sem állapítható meg, hogy a sértettet megfosztották személyi szabadságától, a helyváltoztatásának, mozgásának lehetőségétől. Kétséget kizáróan mindössze az állapítható meg, hogy [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] és figyelte, hogy mit csinál." (28. o.)

Ezzel szemben a Kúria a következő álláspontra helyezkedett:

„Az irányadó történeti tényállásból téves jogi következtetésre jutva mentette fel a másodfokú bíróság az I. rendű és a III. rendű vádlottakat a személyi szabadság megsértése büntettének vádja alól. Az az indok, amely lényegileg a felmentés alapja volt – nevezetesen, az I. rendű vádlott csak kísérésre, figyelésre adott mandátumot, a III. rendű vádlott pedig csak ezt tette, s ezzel a személyi szabadságtól megfosztottság nem következett be – téves. Ekként nem lehet helytálló az az ítéleti álláspont sem, ami a tettesi alapcselekmény hiányára alapozta az I. rendű vádlott felmentését a felbujtói minőségben elkövetett személyi szabadság megsértése büntettének vádja alól.

A személyi szabadság megsértésének bűncselekménye ún. nyitott törvényi tényállású büntett, amely alapjogi szinten a mozgás, helyváltoztatás szabadságát úgy, mint az egyéni szabadság körébe tartozó lehetőséget védi. Ebből pedig két dolog következik:

Egyfelől önmagában nincs jelentősége annak, hogy a tettesi magatartás nélkül a passzív alany kívánta-e változtatni a tartózkodási helyét. Elegendő annak megállapíthatósága, hogy a passzív alany, ha akarná a helyváltoztatását, ezt az elkövetési magatartás kifejtése folytán akkor sem tehetné.

Másfelől bármely magatartás, amely a passzív alanyt a mozgás, helyváltoztatás lehetőségétől megfosztja, tényállásszerű. Ez a magatartás ugyan tipikusan erőszakos vagy fenyegető, aminek megtörténte azonban a tényállásszerűségnek nem feltétele. A törvényi tényállás ugyanis erőszakkal vagy fenyegetéssel történő megfosztást nem tartalmaz. Megtörténhet tehát a személyi szabadságtól megfosztottság erőszak vagy fenyegetés alkalmazása nélkül is (pl. az elkövető úgy akadályozza a passzív alany helyváltoztatási szabadságát, hogy rázárja a szoba ajtaját. A bűncselekmény akkor is megvalósul, ha a passzív alany a szobából nem is akar eltávozni.).

Ezekből az elvekből kiindulva a konkrét ügyet tekintve az következik: közömbös, hogy [REDACTED] sértett ténylegesen el akart-e szökni; el akart-e távozni a színhelyről, illetőleg az ígéretével ellentétben más helyre kívánt-e távozni, mint a lakása, illetőleg a kft. irodája. Az csupán a kérdés, ha ezt akarta volna, a tettesi magatartás folytán megtehetette volna?

Az irányadó tényállásból egyértelműen az következik, hogy nem.

Az I. rendű vádlott ultimátumszerűen közölte [REDACTED], hogy a házat mindaddig nem hagyhatja el, amíg a tartozását ki nem egyenlíti, egyben a III. rendű vádlott felügyeletére bízta, aki ennek mindvégig (tehát a cselekmény helyszínéről való eltávozásáig) eleget tett: kísérete és figyelte a sértettet. Ez egyszersmind azt jelenti, hogy a hely szabad megválasztásának a lehetőségében ezzel a sértett már korlátozva volt.”

A Kúria álláspontja szerint tehát

- a kísérés, szemmel tartás is megalapozza a személyi szabadság megsértését,

- közömbös, hogy a sértett akarta-e változtatni a helyét,
- a bűncselekmény megállapításához elég a helyváltoztatási szabadság korlátozása is.

Álláspontunk szerint azonban ezzel a Kúria olyan mértékben kiterjesztette a személyi szabadság megsértése lehetséges elkövetési magatartásainak körét, amely teljes jogbizonytalanságot eredményez, a büntetni rendeltség ugyanis a cselekmény elkövetésekor nem előrelátható.

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, melyet Magyarországon az 1976. évi 8. tvr. hirdetett ki, 15. cikkében kimondja, hogy „*Senkit sem lehet bűnösnek nyilvánítani olyan cselekmény vagy mulasztás miatt, amely az elkövetés idején sem a belső-, sem a nemzetközi jog értelmében nem volt bűncselekmény.*”

Az 1950-ben elfogadott és Magyarországon az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: *EJEE*) szintén deklarálja a nullum crimen sine lege elvét:

„7. cikk - Büntetés kiszabásának tilalma törvényi rendelkezés nélkül

1. Senkit sem szabad elítélni olyan cselekményért vagy mulasztásért, amely elkövetése idején a hazai vagy nemzetközi jog alapján nem volt bűncselekmény.”

A visszaható hatály tilalmának elve az Európai Unió (illetve korábban az Európai Közösségek) jogában eredetileg a közös jogelvek egyikeként került megfogalmazásra. Az Európai Bíróság gyakorlata szerint ezek az általános elvek a jogforrási hierarchia csúcsán helyezkednek el – hasonlóan az alapvető szerződésekhez. (pl. C-459/02 *Willy Gerekens és az Association agricole pour la promotion de la commercialisation laitière Procola v. Luxemburgi Nagyhercegség*).

Minthogy a tilalom valamennyi tagállam jogrendjében megtalálható és a közös európai jogi tradíció részét képezi, az elv tartalmát az Európai Bíróság részben a tagállami bíróságok, részben az Emberi Jogok Európai Bíróságának jogértelmezését követve alakította ki. **Az elvnek ezt az univerzális jellegét emelte ki a Bíróság az *R. v. Kirk* ügyben hozott ítéletében is, amelyben kimondta:**

„*The principle that penal provisions may not have retroactive effect is one which is common to all the legal orders of the Member States and is enshrined in Article 7 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms as a fundamental right; it takes its place among the general principles of law whose observance is ensured by the Court of Justice.*” (C-63/83 eset, az ECJ ítéletének 22. pontja)

Az Alkotmány 57. § (4) cikke úgy rendelkezett, hogy „*Senkit nem lehet bűnösnek nyilvánítani és büntetéssel sújtani olyan cselekmény miatt, amely az elkövetés idején a magyar jog vagy - a határozatok kölcsönös elismerése elvének érvényesülése céljából az Európai Unió jogi aktusai által meghatározott körben, az alapvető jogok lényeges tartalmát nem korlátozva - a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség létrehozásában közreműködő más állam joga szerint nem volt bűncselekmény.*”

Az Alaptörvény Szabadság és felelősség fejezet XXVIII. cikk (4) bekezdése ugyancsak kimondja, hogy „*Senki nem nyilvánítható bűnösnek, és nem sújtható büntetéssel olyan cselekmény miatt, amely az elkövetés idején a magyar jog vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben – más állam joga szerint nem volt bűncselekmény.*”

Az Alkotmánybíróság Magyarország Alaptörvényének negyedik módosítása (2013. március 25.) hatálybalépését követően, az Alaptörvény Záró és vegyes rendelkezések 5. pontjára tekintettel úgy foglalt állást, hogy „az újabb ügyekben vizsgálandó alkotmányjogi kérdések kapcsán felhasználhatja a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket és alkotmányossági összefüggéseket, ha az Alaptörvény adott szakaszának az Alkotmánnyal fennálló tartalmi egyezése, az Alaptörvény egészét illető kontextuális egyezősége, az Alaptörvény értelmezési szabályainak figyelembevétele és a konkrét ügy alapján a megállapítások alkalmazhatóságának nincs akadálya, és szükségesnek mutatkozik azoknak a meghozandó döntése indokolásába történő beillesztése” {13/2013. (VI. 17.) AB határozat, Indokolás [32]}.

Az Alkotmánybíróság a 11/1992. (III.5.) AB határozatban kiemelte, hogy „a nullum crimen et nulla poena sine lege elvét a büntetőjogi legalitás alkotmányos elve alapján értelmezi. Ennek kapcsán elvégezte az alkotmányos jogállamok alkotmányainak összehasonlító vizsgálatát. Megállapította, hogy ezek nem egyszerűen azt jelentik ki, hogy a bűncselekményt törvényben kell tiltani, és törvényben kell büntetéssel fenyegetni, hanem általában azt követelik meg, hogy a büntetőjogi felelősségre vonásnak, az elítélésnek és megbüntetésnek kell törvényesnek és törvényen alapulónak lennie. Ugyanazt teszik tehát, mint amit az Alkotmányunk 57. § (4) bekezdése előír. Ez pedig az alapjogok között szabályozza az egyén jogát arra, hogy büntetése és elítélése törvényes legyen.

A nullum crimen sine lege és a nulla poena sine lege alkotmányos alapelvek, amelyeknek számos büntetőjogi szabály adja meg jogszerű tartalmát. Ilyen szabály a bűncselekmény fogalomnak a Btk-ban adott meghatározása, a büntetés és a büntetési rendszer törvényes fogalma. A bűncselekmény fogalom ugyanúgy, mint a büntetés fogalma, az egyén büntetőjogi felelőssége és felelősségre vonása szempontjából döntő. Az egyén alkotmányos szabadságát, emberi jogait nem csak a büntetőjog különös részének tényállásai és büntetési tételei érintik, hanem alapvetően a büntetőjogi felelősség, a büntetéskiszabás és a büntethetőség összefüggő zárt szabályrendszere. A büntetőjogi felelősség minden szabályának módosulása, alapvetően és közvetlenül érinti az egyéni szabadságot és az egyén alkotmányos helyzetét.

Megállapította, hogy a nullum crimen sine lege és a nulla poena sine lege elvei a büntetőjogi legalitás alkotmányos elvének részei.

Csak az elkövetéskor hatályos törvény szerint lehet elítélni (bűnösnek nyilvánítani) és megbüntetni (büntetéssel sújtani). Ezt követeli meg az Alkotmány 57. § (4) bekezdése és ennek felel meg a Btk-nak a visszaható hatály tilalmát kimondó 2. §-a. A bíróság az elkövetéskor hatályos törvény szerint bírálja el a bűncselekményt (állapítja meg a büntetőjogi felelősséget, nyilvánít bűnössé, ítéel el), a büntetést is eszerint szabja ki, kivéve, ha új törvény lépett hatályba, amely enyhébb elbírálást tesz lehetővé, vagy a cselekmény már nem bűncselekmény, és így nem büntetendő. Ezt követeli meg a visszaható hatály tilalmát magában foglaló jogbiztonság elve (előreláthatóság, kiszámíthatóság), amely a jogállamiságból folyik és amelynek logikus előfeltétele a törvény elkövetéskori megismerhetősége (Btk. 2. §).”

A 2012. évi C. törvény (új Btk.) 1. §-a kifejezetten megjelenítette a törvényesség elvét, kimondva, hogy

(1) Az elkövető büntetőjogi felelősségét csak olyan cselekmény miatt lehet megállapítani, amelyet – a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai alapján büntetendő cselekmények kivételével – törvény az elkövetés idején büntetni rendelt.

(2) Bűncselekmény elkövetése miatt nem lehet olyan büntetést kiszabni vagy intézkedést alkalmazni, amelyről törvény az elkövetés – vagy a 2. § (2) bekezdés alkalmazása esetén az elbírálás – idején nem rendelkezett.

A nullum crimen sine lege elvéből hagyományosan négy követelmény vezethető le:

- a pontos meghatározottság alapelve,
- az analógia tilalma,
- a szokásjog alkalmazásának tilalma,
- a visszaható hatály tilalma.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága több határozatában foglalkozott a jogbiztonság, előreláthatóság kérdésével.

Ezek közül kiemelést érdemel a Sunday Times-ügy,³ ahol a Bíróság kifejtette, „*egy normát nem lehet jognak tekinteni addig, amíg olyan elégséges precizitással meg nem fogalmazzák, amely lehetővé teszi, hogy az állampolgár ehhez tudja igazítani a magatartását: képes legyen előre látni – ha szükséges, megfelelő tanács segítségével, - a körülményekhez képest ésszerű mértékig azon következményeket, amelyekkel egy adott magatartás együtt járhat*”.⁴

A Kokkinakis-ügyben⁵ a Bíróság ehhez a következőket fűzte hozzá: a normák akkor tekinthetők kellő precizitással megfogalmazottnak, „*ha az egyén a vonatkozó rendelkezés megfogalmazásából, és ha szükséges a bíróság értelmezésének segítségével – tudhatja, hogy milyen tevékenységek és mulasztások teszik őt felelőssé*”.⁶

A bűncselekmény elkövetésekor tehát előre láthatónak kell lennie, hogy mely magatartások tiltottak és büntetéssel fenyegetettek.

Ahogy azt fent kifejtettük, a személyi szabadság megsértése bűncselekménnyé nyilvánításával a törvény a mozgási, helyváltoztatási és a tartózkodási hely szabad megválasztását védi, elkövetési magatartása a személyi szabadságtól megfosztás, eredménye pedig a személyi szabadságtól megfosztottság.

³ SUNDAY TIMES v. THE UNITED KINGDOM (Application no. 6538/74)

⁴ 49. In the Court's opinion, the following are two of the requirements that flow from the expression "prescribed by law". Firstly, the law must be adequately accessible: the citizen must be able to have an indication that is adequate in the circumstances of the legal rules applicable to a given case. Secondly, a norm cannot be regarded as a "law" unless it is formulated with sufficient precision to enable the citizen to regulate his conduct: he must be able - if need be with appropriate advice - to foresee, to a degree that is reasonable in the circumstances, the consequences which a given action may entail.

⁵ Kokkinakis v. Greece (Application no. 14.307/88)

⁶ 52. an offence must be clearly defined in law. This condition is satisfied where the individual can know from the wording of the relevant provision and, if need be, with the assistance of the courts' interpretation of it, what acts and omissions will make him liable.

A megfosztás a korábbihoz képest negatív irányú változás bekövetkezését jelenti, azt, hogy addig volt a passzív alanyunk egy szabadsága, ami az elkövetési magatartás következtében megszűnik. **Ezt a szabadságot nem lehet a passzív alany akaratától eloldani, hiszen ha a passzív alany amúgy sem (tehát az elkövetési magatartás kifejezése hiányában sem) akart sehova menni, akkor nem volt mitől megfosztani.**

Utalni kell arra is, hogy a törvény szerint az elkövetési magatartás a megfosztás, amely a magyar nyelv szabályai szerint valaminek a teljes elvétele, megszüntetése, a passzív alany oldaláról valaminek a teljes elvesztését jelenti. Ehhez képest sokkal kisebb hátrányt jelent a korlátozás, amely nem valaminek a teljes elvesztését, hanem egy mennyiségi vagy minőségi csökkenést jelent.

A büntetőjogban a bíróságok értelmezésének a korlátját a szavak jelentése képezi. Ha tehát a Btk. a személyi szabadságtól való megfosztást tekinti elkövetési magatartásnak, akkor a bíróság nem terjesztheti ki az elkövetési magatartást a korlátozásra.

A személyi szabadság megsértése kétségtelenül egy nyitott törvényi tényállás, azaz az elkövetési magatartás nincs a tényállásban pontosan körülírva, azt csak az eredményre utalással határozza meg a törvény. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a bíróság tetszése szerint bármilyen elkövetési magatartást tényállásszerű elkövetési magatartásnak tekinthet. Itt jut jelentőséghez a bűncselekmény védett jogi tárgya és az eredmény, és ezek szempontjából kell vizsgálni, hogy a vád tárgyát képező magatartás ténylegesen és objektíve megfosztotta-e a sértettet a mozgási szabadságától. Amennyiben ilyen objektíve megállapítható, tényleges megfosztottság nem következett be, a bűnösség megállapításának nincsen helye.

A kiterjesztő értelmezéssel összefüggő problémákra mutatott rá a Bundesverfassungsgericht (BVerfG),⁷ amikor a kényszerítés (Nötigung) tényállásával összefüggésben az erőszak fogalmával kapcsolatos bírói gyakorlatot vizsgálta.

Az ügy alapjául szolgáló tényállásban a kérelmező és társai egy demonstráción vettek részt, ahol egy katonai létesítményhez vezető útra ültek, majd az út szélén álltak, és ily módon akadályozták meg, hogy egy tehergépkocsi be tudjon hajtani. Tevékenységüket annak ellenére folytatták, hogy a rendőrség figyelmeztette őket arra, hogy cselekményük büntethető. Az első fokon eljáró bíróság elmarasztalta az elkövetőket kényszerítés vétsége miatt. Több, egymásnak ellentmondó fellebbezési döntést követően⁸ a Szövetségi Alkotmánybíróság úgy találta, hogy a Tartományi Bíróság (*Landgericht*) és a Legfelsőbb Tartományi Bíróság (*Oberlandesgericht*) döntése megsértette a GG 103. cikk (2) bekezdését, és alkotmányellenesnek nyilvánította az „erőszak” szó kiterjesztő értelmezését.⁹

⁷ BVerfG 1. Senat 1995-01-10

⁸ Fellebbezést követően a Tartományi Bíróság (*Landesgericht*) felmentette a vádlottakat, azzal érvelve, hogy blokádjuk az eset összes körülményére és (a tüntető) távlati céljaira tekintettel nem volt elítélendő. Az ügyészség fellebbezését követően a Legfelsőbb Tartományi Bíróság (*Oberlandesgericht*) azt a kérdést tette fel a Szövetségi Bíróságnak (*Bundesgerichtshof*), hogy az út elzárásának távlati céljait a kényszerítés jogellenességének vizsgálatakor, vagy csak az ítékezés során kell figyelembe venni? A Szövetségi Bíróság megállapította, hogy az ilyen sajátosságokat csak az ítékezésnél kell számba venni. A Szövetségi Bíróság tanácsadó véleményét követően a Legfelsőbb Tartományi Bíróság megsemmisítette a Tartományi Bíróság ítéletét. BGHSt 35, 270; Lásd NJW (1988) 1739; NJW (1988) 362.

⁹ BVerfG, Beschl. v. 10. 1. 1995, NJW (1995), 1141.

A kérelmező büntetőjogi felelősségét megállapító bíróságok az erőszak megállapítását arra alapozták, hogy a vádlottak magatartása milyen pszichés hatást fejtett ki a gépkocsi vezetőjére.

A jogvita lényegi kérdése az „erőszak” értelmezése volt a kényszerítés büntetében. A *Laeppe*-ügyben¹⁰ született döntés szerint az erőszakhoz nem szükséges „testi fizikai kényszer”. Elegendő, ha az elkövető a „*korlátozott testi kényszer* [alkalmazásával] *pszichológiailag meghatározott folyamatot vált ki*” a sértettben. A fogalom ilyen *dematerializált* értelmezését széles körben elfogadta a német jog,¹¹ ennek ellenére az továbbra is vitatott maradt mind a büntető-, mind az alkotmányjogban.¹² 1987-ben, egy szintén ülősztrájkjal kapcsolatos, hasonló korábbi ügyben az Alkotmánybíróság a kényszerítést a GG 103. cikk (2) bekezdése alapján alkotmányos büntetőnormának nyilvánította.¹³ Ez az ügy, az úgynevezett *Mutlangen*-döntés, ezért nem hozta magával a remélt egyértelműsítést.¹⁴ Mindazonáltal a szóban forgó 1995-ös ítéletben a Bíróság úgy találta, hogy függetlenül a norma alkotmányosságától, annak bíróságok általi értelmezése az „erőszakot” illetően alkotmányellenes. Ezzel megválaszolta a korábbi döntés által nyitva hagyott kérdést.

Az Alaptörvény (GG) 103. § (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy egy cselekményt csak akkor lehet büntetni, ha a cselekmény elkövetése előtt törvény rendelkezett a büntetendőségéről.¹⁵

Ez a szabály nemcsak a visszaható hatály tilalmát mondja ki. Arra is kötelezi a törvényalkotót, hogy a büntetendőség előfeltételeit annyira konkrétan írja körül, hogy a tényállás alkalmazási köre és hatóköre a szavak alapján kiderüljön, de legalábbis értelmezéssel megfejtethető legyen. Ez a kötelezettség két célt szolgál. Egyrészt biztosítania kell, hogy a norma címzettjei előre lássák, melyik magatartás tiltott és büntetéssel fenyegetett. Másrészt garantálnia kell, hogy valamely magatartás büntetést érdemlőségéről a döntést előzetesen a jogalkotó, és nem csak utólag a végrehajtó vagy bírói hatalom hozza meg. Ennyiben a 103. § (2) bekezdés a büntető bíróságokat a jogalkalmazásra korlátozza.

A BVerfG megállapította, hogy a büntető jogszabályok általános és absztrakt természete miatt elkerülhetetlen ezek bírói értelmezése, és vitatható, hogy egyes esetek a büntetőjogi normák hatókörén belül vagy kívül esnek. Mégis arra a következtetésre jutott, hogy általános szabályként a norma címzettjének fel kell tudnia ismerni a norma alapján, hogy egy bizonyos cselekmény büntetendő-e vagy sem.¹⁶ A BVerfG a jogbiztonság követelményéből vezette le az analógia alkalmazásának tilalmát, amelyet a büntetőnorma tartalmán túllépő értelmezésként fogott fel. Az Alkotmánybíróság meghatározása szerint ez a korlát a „*lehetséges nyelvtani értelem (Wortsinn), mely a megengedett bírói értelmezés külső határát jelöli ki.*”

¹⁰ BGHSt 23, 46 (54); NJW (1969), 1770.

¹¹ Lásd a BGHSt 1, 145 (147), NJW (1951), 532; BGHSt 8, 102 (103), NJW (1956), 231; BVerfGE 73, 206 (242), NJW (1987), 43 döntéseket. Lásd HRUSCHKA (1995).

¹² BVerfGE, Beschl. v. 10. 1. 1995, NJW (1995), 1141 (1142).

¹³ BVerfGE 73, 206 (236-239).

¹⁴ *Id.*, 206.

¹⁵ Eine Tat kann nur bestraft werden, wenn die Strafbarkeit gesetzlich bestimmt war, bevor die Tat begangen wurde.

¹⁶ Lásd még BVerfGE 78, 374 (382); 47, 109 (120); 73, 206 (234); 75, 329 (341).

A törvényalkotónak kell eldöntenie, hogy egy jogi tárgyat akar-e és ha igen, milyen terjedelemben a büntetőjog eszközeivel védeni. A bíróságok nem korrigálhatják ezt a törvényalkotói döntést.

Megállapítást nyert az is, hogy a legalitás által megkövetelt bizonyosság követelményét nem elégíti ki az, ha a felsőbb bíróságok esetjogára támaszkodva legalább a büntethetőség veszélye felismerhető. Rendkívüli jelentőségű, hogy a BVerfG azt is hangsúlyozta, hogy „*határesetekben legalább a büntethetőség veszélyének [magából a normából] kell felismerhetőnek lennie*”.

A kényszerítés és az erőszak, mint tényállási elem összefüggésében megállapította a BVerfG, hogy a kifejtett erő mértékét, ami az erőszak megállapításának feltétele, folyamatosan csökkentették, a testi erőszak alkalmazásának követelményét pedig egészen feladták a bíróságok, a büntetendőség szempontjából pedig döntőnek a pszichikai behatás súlyát tekintik.

Az erőszak fogalmát azonban a normával összefüggésben kell értelmezni. A törvényalkotó ugyanis nem minden a harmadik személy akaratára irányuló kényszerítő behatást akart büntetni.

A Legfelsőbb Bíróság erőszak értelmezése éppen azzal az eredménnyel jár, amelyet a GG 103. § (2) bekezdése megakadályozni hivatott. Nem lehet ugyanis többé megfelelő biztonsággal előrelátni, hogy melyik testi magatartás kell, hogy tilalmazott legyen és melyik nem.

Megállapította ezért a BVerfG, hogy az erőszak fogalom kiterjesztő értelmezése az Alaptörvény 103. § (2) bekezdésébe ütközik. Az erőszak fogalmának a büntetőbíróságok által értelmezés útján végrehajtott kiterjesztése nem egyeztethető össze az Alaptörvény 103. § (2) bekezdésével.

Az az értelmezés, amely szerint az erőszak azáltal megvalósul, hogy a tettes pusztán jelenlétével pszichikusan megakadályozza az akarat végrehajtását, a meghatározottság követelménye (Bestimmtheitsgebot) által kijelölt értelmezési határ átlépéséhez vezet.

Azon a területen, ahol az erőszak pusztán a testi jelenlétben áll, és a kényszerítésre irányuló hatás csak pszichikai természetű, a büntetendőséget már nem a cselekmény előtt, és nem absztraktnan a törvényalkotó, hanem a cselekmény után, a konkrét esetben a bíró, a cselekmény büntetést érdemlőségéről vallott személyes meggyőződése határozza meg. Ez pedig jelentős mérlegelési teret enged a kényszerítések miatt folyó eljárásokban.

A fentieket figyelembe véve megállapítható, hogy akkor, amikor a Kúria a szemmel tartást és a kísérést a személyi szabadság megsértése tényállásszerű elkövetési magatartásának tekintette, az eredmény szempontjából pedig a személyi szabadság korlátozását is elégségesnek tartotta, túlterjeszkedett a tényállás nyelvtani értelmén. A Kúria olyan magatartásokra is kiterjesztette a büntetőjogi felelősség megállapítását, amelyek a védett jogi tárggyal nagyon távoli és elvont összefüggésben állnak. Ezzel a Kúria átlépte a bírói értelmezés alkotmányos határait, és a kiterjesztő értelmezéssel jogbizonytalanságot teremtett. A Kúria támadott harmadfokú ítélete alapján ugyanis nem látható előre, hogy mely magatartások valósítják meg a személyi szabadság megsértése bűncselekményét.

III.5. A foglalkozástól eltiltás, és ennek összefüggése a nulla poena sine lege elvével, valamint a tulajdonjoghoz való jog megsértésével

Az elkövetés idején hatályos 1978. évi IV. törvény (régii Btk.) 56. § (1) bekezdése szerint „Foglalkozásától azt lehet eltiltani, aki a bűncselekményt

- a) szakképzettséget igénylő foglalkozása szabályainak megszegésével követi el, vagy
- b) foglalkozásának felhasználásával, szándékosan követi el.”

A Kúria a harmadfokú ítéletben a Btk. 56. § (1) bekezdés b) pontja alapján az egyetemi jogi végzettséghez kötött foglalkozástól eltiltás mellékbüntetést szabta ki.

Az indokolás szerint „Az I. és II. r. vádlottak ... visszaéltek a hivatásukhoz kapcsolódó bizalommal, s hivatásukat olyan bűncselekmény elkövetésére használták fel, melynek során az élet elleni fenyegetés alkalmazásától sem riadtak vissza. ... Az elkövetett bűncselekménynek az ügyvédi foglalkozással valós szoros kapcsolata, annak a bűncselekmény elkövetéséhez való felhasználása, és ennek folytán a hivatás alapvető szabályainak nyílt semmibevétele, valamint az általános megelőzés követelménye a vádlottakkal szemben a foglalkozástól eltiltás mellékbüntetés kiszabását is szükségessé teszi”. (ítélet 23. o.)

A foglalkozástól eltiltás megfelelő kiszabásához ad iránymutatást a Kúria 18. BK véleménye. A BK vélemény ugyan már az új Btk. rendelkezéseit hívja fel, azonban, mivel tartalmi változás nem történt, az ott írtak a korábbi Btk. 56. § (1) bekezdésével kapcsolatban éppúgy irányadók.

Kifejti a BK vélemény, hogy a b) pont azokról az esetekről rendelkezik, amikor a foglalkozás tulajdonképpen eszköze a bűncselekmény elkövetésének. A foglalkozástól eltiltás előfeltétele ebben az esetben az, hogy a foglalkozás felhasználásával kövessék el a szándékos bűncselekményt.

Tisztázni kell ilyenkor, hogy az elkövető mennyiben használta fel a foglalkozását a bűncselekmény megvalósításánál. Ez mellőzhetetlenné teszi, hogy az elkövető munkaköre tüzetes megállapítást nyerjen. A foglalkozási ágon belül a ténylegesen betöltött munkakört, annak adottságait, az azáltal nyújtott lehetőségeket lehet csak felhasználni, így az említett büntetés alkalmazásának alapjául is ez szolgálhat.

Ebből következik, hogy nem lehet általánosságban egyes szakképzettséghez nem kötött, illetve hatósági engedély nélkül gyakorolható foglalkozási ágaktól (pl. gyári munkás, vállalati alkalmazott stb.) minden megszorítás nélkül az elkövetőt eltiltani, hanem ennek csupán az említett foglalkozási ágakon belül egyes szabatosan meghatározott munkaköröktől (pl. pénzbeszedő, pénztáros, raktáros stb.) lehet helye. Amennyiben ilyen munkaköre nincsen, a foglalkozástól való eltiltásra nem kerülhet sor.

A Kúria ítéletének indokolása szerint a kérelmezők ügyvédi foglalkozásukat használták fel a bűncselekmény elkövetésére. **A BK véleményben kifejtettek alapján tehát a kérelmezők az ügyvédi hivatástól lettek volna eltilthatóak, de nem tilthatóak el általában az egyetemi jogi végzettséghez kötött foglalkozások gyakorlásától.**

Ez az eltérés tartalmi eltérést is jelent, hiszen a Kúria jelentősen megnövelte azt a joghátrányt, amelyet a kérelmezőknek a foglalkozástól eltiltás miatt el kell szenvedniük.

Azzal, hogy a Kúria a kérelmezőket a töretlen bírói gyakorlat ellenére valamennyi egyetemi jogi végzettséghez kötött foglalkozástól eltiltotta, megsértette a nulla poena sine lege elvét és a tulajdonhoz való jogot.

1. A nulla poena sine lege elve

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, melyet Magyarországon az 1976. évi 8. tvr. hirdetett ki, 15. cikkében azt is kimondja, hogy nem lehet súlyosabb büntetést kiszabni annál, mint amely a bűncselekmény elkövetése idején alkalmazható volt. Amennyiben a bűncselekmény elkövetése után a törvény enyhébb büntetés alkalmazását rendelte el, ennek előnyeit az elkövető javára érvényesíteni kell.

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye 7. cikkében rögzíti, hogy *„Ugyancsak nem lehet a bűncselekmény elkövetése idején alkalmazható büntetésnél súlyosabb büntetést kiszabni.”*

Az ennek megfelelő rendelkezést az Alkotmány 57. § (4) cikke is tartalmazta. Bár az Alaptörvény Szabadság és felelősség fejezet XXVIII. cikk (4) bekezdése a nulla poena sine lege elvét kifejezetten nem nevesíti, a rendelkezéshez írt kommentár azonban ezt változatlanul ezen elvek megfelelőjének tekinti. *(„A megtorló jellegű joghátrány alkalmazásának lehetőségére tekintettel külön kiemel egyes alapvető büntetőjogi, illetve büntetőeljárás-jogi biztosítékokat. Ezek között megfogalmazza az ártatlanság vélelmét, a büntetőeljárás alá vont személy védelemhez való jogát, a bűncselekmények és a büntetések törvényességének elvét, valamint a kétszeres eljárás alá vonás és a kétszeres büntetés tilalmát.”)*

Utaltunk rá a III.1. pontban, hogy az Alkotmánybíróság a nullum crimen sine lege mellett a nulla poena sine lege elvet is a büntetőjogi legalitás részének tekinti.

A 2012. évi C. törvény (új Btk.) 1. § (2) bekezdése kifejezetten kimondja, hogy Bűncselekmény elkövetése miatt nem lehet olyan büntetést kiszabni vagy intézkedést alkalmazni, amelyről törvény az elkövetés – vagy a 2. § (2) bekezdés alkalmazása esetén az elbírálás – idején nem rendelkezett.

A bűncselekmény elkövetésekor tehát előre láthatónak kell lennie, hogy a terhelt milyen büntetésre számíthat. A kiszámíthatóságot szolgálják a törvényi rendelkezések mellett az azokat értelmező, az egységes jogalkalmazás érdekében a korábbi Legfelsőbb Bíróság, jelenleg Kúria által kiadott jogegységi határozatok, kollégiumi vélemények.

Amikor a Kúria maga eltér az általa kiadott BK véleménytől, és jelentősen szélesíti a büntetéssel okozott joghátrányt, visszaható hatállyal megváltoztatja a büntetés tartalmát.

Ez nemcsak a jogbiztonságot, a kiszámíthatóságot és az előreláthatóságot sérti, de felveti a szükségesség és arányosság megsértését is.

2. A tulajdonhoz való jog megsértése

Az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdése rögzíti, hogy mindenkinek joga van a tulajdonhoz.

Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése kimondja, hogy „Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”

A büntetőjog nagyon erősen jogkorlátozó jellegű normarendszer, hiszen a bűncselekménnyé nyilvánítás bizonyos esetekben korlátozhat (pl. vélemény-nyilvánítási szabadság), a szankciók pedig minden esetben korlátoznak alapvető jogokat (személyi szabadság, tulajdonhoz való jog). A foglalkozástól eltiltás nemcsak a foglalkozás szabad gyakorlását korlátozza, hanem a tulajdonhoz való jogot is, hiszen a foglalkozás gyakorlása az a bevételszerző tevékenység, amivel a létalap, az egzisztencia biztosítható.

A konkrét ügyben az ügyvéd végzettségű kérelmezők nemcsak, hogy ügyvédi tevékenységüket nem gyakorolhatják, de semmilyen más jogi végzettséghez kötött munkát sem végezhetnek. **Ez végzettségüket tekintve a totális anyagi ellehetetlenítésüket jelenti, hiszen minden olyan bevételszerző tevékenységtől megfosztja őket a bíróság, amelyre egyetemi végzettségük kvalifikálja őket.**

Nem véletlen, hogy a b) ponttal összefüggésben korlátokat állít a bírói gyakorlat, és a BK vélemény kifejezetten úgy rendelkezik, hogy csak a pontosan meghatározott foglalkozástól, munkaköröktől lehet a vádlottat eltiltani.

Alapjogi összefüggésben ezek a korlátok jelölik ki, hogy meddig tekinthető arányosnak a foglalkozással eltiltással okozható jogkorlátozás. Ezt az arányosságot sértette meg a Kúria, amikor törvényi alap nélkül, és a töretlen bírói gyakorlattal szembe menve a vádlottak hátrányára kiterjesztette a foglalkozástól eltiltás tartalmát.

III.6. A bűnügyi költség viselésére kötelezés és a tulajdonhoz való jog megsértése

Az alapeljárásban a Békés Megyei Bíróság 12.B.135/2009/53. számú ítélete szerint 135.588,- Ft bűnügyi költség merült fel, melynek megfizetésére egyetemlegesen kötelezte a vádlottakat.

Az ítélet elleni fellebbezés folytán eljáró Debreceni Ítéltábla Bf.II.545/2010/26. számú végzésével hatályon kívül helyezte az ítéletet és az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására utasította. Megállapította, hogy a másodfokú eljárásban 90.960,- Ft bűnügyi költség merült fel, mely az Állam terhén marad.

A megismételt eljárásban eljáró Gyulai Törvényszék 14.B.116/2011/492. számú ítéletével 135.588,- Ft bűnügyi költség egyetemleges megfizetésére kötelezte a vádlottakat.

A Debreceni Ítéltábla Bf.II.899/2013/21. számú ítéletével a bűnügyi költségre vonatkozó rendelkezést hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróságot különleges eljárás lefolytatására hívta fel.

A Kúria az eljárás során felmerült bűnügyi költségből [REDACTED] egyetemlegesen 226.548,- Ft megfizetésére kötelezte.

A Kúria álláspontja szerint a korábbi (tehát nem a megismételt) első- és másodfokú eljárás során felmerült bűnügyi költséget a vádlottak egyetemlegesen kötelesek megfizetni. (25. o.)

A kérdés tehát az, hogy kötelezhető-e a vádlott a másodfokú eljárásban felmerült bűnügyi költségnek a viselésére, ha a másodfokú eljárásban eredménnyel jár a vádlotti, védői fellebbezés, és a másodfokú bíróság hatályon kívül helyezi az elsőfokú ítéletet. Mivel hatályon kívül helyezésre mindig vagy megalapozatlanság, vagy nem orvosolható eljárási szabálysértés miatt kerül sor, a hatályon kívül helyezés az elsőfokú bíróság eljárásának kritikája. Az eljárás megismétlését nem a vádlottak magatartása, hanem az elsőfokú bíróság nem megfelelő eljárása teszi szükségessé.

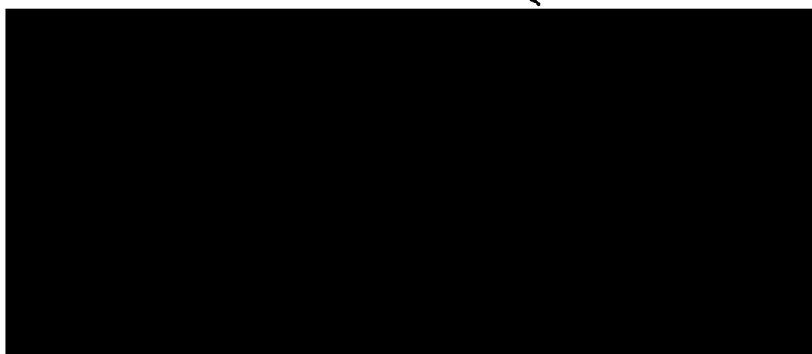
Így történt ez a jelen ügyben is, ahol a Debreceni Ítéltábla Bf.II.545/2010/26. számú végzésében azt állapította meg, hogy „*az elsőfokú bíróság ítélete a Be. 352. § (1) bekezdés a), b), c) és d) pontjából írt okból is megalapozatlan, ezen túlmenően a megyei bíróság az indokolási kötelezettségét is súlyosan megsértette*”. (17. o.)

A hatályon kívül helyezett elsőfokú ítélet tehát az összes megalapozatlansági okban szenvedett, ami azt jelenti, hogy a bíróság sem a törvényben előírt tényállás-felderítési, sem a bizonyítékok értékelésével kapcsolatos kötelezettségének nem tett eleget, de éppígy nem felelt meg az ítélet az indokolással szemben támasztott minimális követelményeknek sem. Több hibát aligha lehetne egy elsőfokú eljárásban elkövetni.

Miért kellene a vádlottaknak viselni azt a bűnügyi költséget viselnie, ami az elsőfokú ítélet alapvető hibáit megállapító másodfokú eljárásban felmerült? Erre álláspontunk szerint nincs okszerű magyarázat, nincs törvényes alap.

Budapest, 2015. május 18.

Tisztelettel:

Mellékletek:

1. sz.: Ügyvédi meghatalmazások
2. sz.: Bács-Kiskun Megyei Főügyészség vádirata
3. sz.: Debreceni Ítéltábla Bf.II.545/2010/26. számú végzése
4. sz.: Gyulai Törvényszék 14.B.116/2011/492. számú ítélete
5. sz.: Debreceni Ítéltábla Bf.II.899/2013/21. számú ítélete
6. sz.: Kúria Bhar.III.1.659/2014/19. számú ítélete